

BARBAROS HAYREDDİN PAŞA VE MAĞRİB'İN OSMANLILAŞMASI

Dr. Miguel Angel de Bunes IBARRA*
Çeviren: Dr. Mehmet Necati KUTLU**

XV. yüzyılın sonlarıyla XVI. yüzyılın başları Akdeniz'in iki ucunu kontrol eden iki büyük imparatorluğun Akdeniz'de yayılma faaliyetlerinin pekiştiği yıllardır. Bu dönem meydana gelen askerî olayların yanısıra, Avrupa ülkelerinin ve bugünkü Mağrib'in büyük kısmını etkileyen siyasî sistemlerin ve devlet yapılarının ortaya çıkışıyla dikkat çeker.

Bu araştırmada, o dönem batı tarihçilerinin genellikle Berberîler olarak adlandırdığı Mağrib'de bu çerçevede meydana gelen olaylara değinilmiştir. XVI. yüzyılın ilk yılları, İspanya tarafında Katolik Kral Fernando, Kardinal Cisneros ve V. Carlos'un hükümdarlık dönemlerine denk gelir. Türk tarafında ise aynı dönemde II. Beyazıt'ın, Yavuz Sultan Selim'in ve Kanunî Sultan Süleyman'ın saltanat dönemleri yaşanır.

Burada yalnızca Osmanlı İmparatorluğunun ve İspanya'nın yöneticilerine değinilmesi, araştırmanın yayımlanacağı ülkeye ve çalışmayı gerçekleştiren kişiye göre yapılmış bir sınırlama değildir, bu tutumun nedeni bu iki devletin Akdeniz'in kontrolü için bu dönemde çarpışıyor olmalarıdır. Tarihin bu döneminde üçüncü sınıf roller oynayanlar arasında ise zayıf Kuzey Afrika Sultanlıkları ve Ege Denizi'nden ya da Adriyatik'ten, Pirî Reis'in deyimiyle İspanyol denizine uzanan, Türk-Levanten korsanlar yer almaktadırlar.

---

* Bilimsel Araştırmalar Üst Kurulu, Tarihi Araştırmalar Merkezi, Madrid.

** Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

Son olarak Osmanlıların ya da İspanyolların düşmanları olmalarından dolayı, iki taraftan birine yaklaşarak Akdeniz'de ya da Avrupa'da durumlarını kuvvetlendirmek isteyen taraflar vardır: Venedikliler, Cenevizliler ve Fransızlar bunların arasında yer alırlar.

Gerek münferit olarak hareket ettikleri gerekse Osmanlı sultanı tarafından doğrudan desteklendikleri dönemlerde Mağrib'in bir bölümünün Osmanlılaştırılmasının gerçek kahramanları olan Barbaros kardeşlerin emellerinin gerçekleşmesini sağlayan tüm aktörlerin tutumlarına burada yüzeysel olarak değinilecektir.

İspanya'nın henüz tahta çıkmış kralları, Kastilya Kraliçesi I. Isabel ve Aragon Kralı Fernando, Granada Krallığını ortadan kaldırmaya karar verirler. Bu krallık yüz yıldan fazla bir süredir Kastilya makamlarının hoşgörüsü sayesinde ayakta durmaktadır. Batı Avrupadaki son Müslüman devletin yıkılması ise İber Yarımadası topraklarının birleşmesi anlamına gelecektir. Bir yönüyle Fatih'in İstanbul surlarını yerle bir etmesiyle benzeşen bu olay, öte yandan İspanya'nın Akdeniz politikasını karmaşıklaştıracaktır;

Aynen Kastilyalıların Endülüs topraklarında ilerlemeleri karşısında kaçan Müslümanların yoğunlaştıkları bölge olan ve bu nedenle nüfusu artan Granada örneğinde olduğu gibi Kuzey Afrika da Nazarîlerin yerleşme alanı haline gelecektir. İspanyol Müslümanlarının bölgeye gelişi, Afrika Sultanlıklarının yaşantılarını hareketlendirecek, Fas ve Cezayir limanları çıkışlı İspanyol karşıtı korsanlık hareketlerini hızlandıracaktır (Cezayir'i tam olarak ele geçirmeden önce Barbaros Hayrettin'in en önemli üssü olan Şirşel şehrinin nüfusunun neredeyse tamamını İspanya'dan göç etmiş Müslümanlar oluşturuyorlardı).

I. Isabel'in ölümünden sonra İspanya'nın Afrika siyasetinde iki önemli görüş belirir: Aragon Kralı Fernando, Krallığın İtalya'daki topraklarının korunmasıyla ilgilenmektedir. Afrika'daki bir takım şehirlerin fethi ise ticaret ve denizcilik yollarının güvenliklerinin sağlanması anlamına gelmektedir. Kral, Fransızların 1832 yılında Cezayir'de uyguladıkları, alan işgalini öngören bir çeşit sınırlı işgali uygulamak ister. Bu plan çerçevesinde, surlarla çevrilmiş şehirler-

den oluşan bir sınır hattı çizilecek ve bu şekilde korsanlığın gelişimi önlenecekti. Öte yandan Mağribli yerel makamlar Ortaçağ İspanya-sında uygulanan modele göre vergi karşılığında İspanya Hüküm-darlığına bağlı kılınacaklardı.

V. Carlos'un tahta çıkışına dek Kastilya Krallığının naibi olan Kardinal Cisneros bu dönemde tüm Kuzey Afrika'yı fethederek ye-ni bir İspanyol eyaleti meydana getirmek ister. Bu dönemde gerçek-leşen bütün büyük başarılar bu piskopos sayesinde olmuştur; Trablusgarb'ın, Cezayir adasının, Bona'nın, Şirşel'in, Becaye'nin, Ma-zalquivir'in, Vahran'ın, Cerbe adasının fetihleri hep bu döneme rast-lar, bu şehirler 1515 ile 1519 yılları arasında Barbaros kardeşler ta-rafından yeniden fethedilecektir.

Genel kanının aksine, zafere ulaşacak olan siyaset, Katolik Isa-bel ve Cisneros'un değil Aragon Kralı Fernando'nun siyaseti olacaktır. V. Carlos'un tahta çıkışıyla birlikte Osmanlı ilerleyişi, Protestan tehlikesi karşısında Habsburg İmparatorluğunun ayakta tutulması, Fransa'ya karşı girişilen harp, Amerika'daki sömürgecilik hareket-leri ve İtalya'nın gücünü sağlamlaştırması gibi nedenlerle Afrika'da yayılma planları unutulacaktır. Barbaros Hayrettin'in gelişine hatta daha somut olarak ifade etmek gerekirse Barbaros Hayrettin'in feth-ettiği bölgeleri Sultanın hükümrانlığına bıraktığı 1519 yılına kadar Fas'da genel durum kontrol altındadır. Portekiz ve İspanya'nın bas-kısıyla denize çıkışı olmayan bir Sultanlık haline gelen Fas, Cezayir, Tunus, Trablus, Tlemsen kıyılarında inşa edilmiş kaleler vasıta-sıyla gözaltında tutuluyor ve yerel kabileler buğday ya da hayvan olarak ödedikleri küçük vergilerle İspanya'nın hakimiyetini kabul ediyorlardı.

II. Felipe, Osmanlı ilerleyişini engellemek için Mağrib'de yapı-lacak yeni fetih hareketlerinden vazgeçerek bir çeşit koruyucu kal-kan teşkil eden bu politikaya ağırlık verdi.

Jean Monlau'nun "takımda korsanları" olarak adlandırdığı Barbaros ve arkadaşlarının müdahalesi ise Akdeniz'deki tüm güc dengelerini değiştirecektir. Bu dengeler Fransa'nın Cezayir'i işgali-ne kadar yürürlükte kalacak olan yeni sınırların çizilmesine yol aç-

cak ve Akdeniz'in iki büyük imparatorluğunun tavırlarında değişikliğe gidilmesini gerektirecektir.

XVI. yüzyılın ilk yıllarında çoğu Rum dönmesi kökenli olan Osmanlı denizcileri ve korsanları Mağrib limanlarına gelmeye başlarlar (Seyyid Murat'ın ifadesinin tersine, Barbaros kardeşler, Midillili bir seramik ustasının oğullarıdır). Barbaroslar bu dönemde Akdeniz ticaret yolları üzerinde yeralan İspanyol kıyılarına yaklaşırlar ve zorla vaftiz edilerek Hıristiyanlığı kabul etmek zorunda bırakıldıkları için yarımadadan ayrılmak isteyen İspanyol Müslümanlarını Berberi topraklarına taşırlar.

Aynı dönemde Bab-ı Âli'nin daha önceleri Kemal Reis'in İtalya, Fransa, İspanya ve Mağrib'e yaptığı seferlerle ortaya çıkan Bab-ı Âli'nin batı Akdenize olan ilgisi de artar. Mağrib, Akdenizin bu kısmının özelliklerini Kitab-ı Bahriye'de tespit etmek için kullanılan önemli bir üs olacaktır. Kanunî Sultan Süleyman döneminde Osmanlılarla Habsburg Hanedanı arasındaki sürtüşme şiddetlendiğinde askeri gerilimin düşman topraklarına taşınmasına çalışılacak, bu siyaset Osmanlılarca Cezayir'de, Habsburg Hanedanı tarafından ise Balkanlar ve İran'da uygulanacaktır. Bu dönemde Habsburg Hanedanı İran Şahı ile anlaşma imzalayacak ve Rumeli'deki Yunan ayaklanmalarını maddî olarak destekleyeceklerdir.

Valona, Dures, Preveze, Santa Maura gibi İyon limanları denizcilerini Tunus ve Trablus gibi yeni alanlar aramaya yönelten nedenlerden başlıcaları, takımadalar bölgesinin Türk korsanlarıyla dolu olması, zenginlik arayışı, münferit liman hareketlerinde Osmanlı yetkililerinin artan kontrolü ve özellikle de Eğriboz, Santa Maura, Zanta, İnebahtı, Coron, Moçon, Navarin ve Dures gibi Ceneviz ve Venedik merkezlerinin düşmesi ve buralarda Hıristiyan ticaretinin azalmasıydı.

Batı Akdeniz'de yoğunlaşan Hıristiyan ticareti bu maceracılar için bir mıknatıs fazifesi görüyor ve bu servet avcıları Hıristiyanların ticarî, siyasî ve savunma çıkarlarının yer aldığı siyasî anarşinin kol gezdiği bu bölgede rahat hareket edebiliyorlardı. Osmanlıların Mağrib'e yönelişi, İmparatorluğun gelişiminde dönüm noktası olan

Yavuz Sultan Selim'in Memlûklülerin elindeki Mısır'ı fethiyle aynı döneme denk gelir. Ancak bu iki hareketi körükleyen nedenler birbirinden tamamen farklıdır. Mısır'ın fethi, ileride Berberî Krallıklarının organizasyon ve kontrolünde önemli değişikliklere yol açacaktır.

Muvahidîn Krallığının yıkılışından sonra -ki bu yıkılışın başlangıcı 1212 yılında yapılan Navas de Tolosa bozgunudur- Mağrib'de Merakeş, Tlemsen ve Tunus'da küçük ve bağımsız hanedanlıklar kuruldu. Bir miktar varlık gösteren tek devlet olarak ise Grandada'daki Nazarîler kaldılar. Muvahidînlerin yerini Fas'da Ziyânîler, Tlemsen'de Al-Wuadîler, Afrikiye'de ise Hafsîler aldılar. Marinîlerin XIV. yüzyıl boyunca gösterdikleri Mağrib'e hakim olma çabaları sonuçsuz kaldı. Herhangi bir merkezî otoritenin sözkonusu olmadığı bölgede tam bir karmaşa hakim oldu ve bu durum 1358 yılından itibaren iyice belirgin bir hal aldı.

Bu dönemde Kuzey Afrika tarihi açısından en önemli olayların yansımaları İber yarımadasında görülür. Çünkü bu dönemde bir miktar güç toplayan hanedanlıklar hemen Endülüs'e geçerek Granada üzerine yürürler. Ortaçağın son yüzyıllarında Cebelitarık Boğazının iki yakası arasında sürekli bir ilişki söz konusudur.

Adı geçen hanedanlıklar, pek de önemli olmayan krallıklar için aralarında çekişen yerel derebeyleridir. İzledikleri siyaset yerel ve kabilevarî bir siyasettir. Sürekli iç çatışmalar ve anlaşmalar görülür. Bu olaylardan daha sonraları Barbaros kardeşler de, özellikle de Barbaros Hayrettin de nasibini alacak ve bu yüzden sözde müttefiklerinden kurtularak, hemen hemen sadece Yeniçerilerine, Leventlerine ve kendisiyle aynı yöre kökenli reislerine güvenecektir. Osmanlıların şekillenen Cezayir planlarını destekleyebilecek siyasî ve askerî tutum içinde olan ve yeterli tekniğe sahip diğer gruplar ise Endülüslüler ve Mağrib'e göçetmek zorunda kalan İspanyol Müslümanları, Moriscolar olacaktır.

Mağrib Hanedanları, yöredeki birkaç ticaret ve dinî eğitim merkezini teşkil eden şehirlere yerleştiler ve egemenliklerini din yoluyla kırsal kesimlere yaymaya çalıştılar. Muhafız birlikleri ön-

celeri sadece Hıristiyan paralı askerlerden oluşurken, daha sonraları Sudan kökenli zenci köleler, Moriscolar, Endülüslüler ve dönmeler de bu birliklere katıldılar. Sahip oldukları düzenli ordular ise bölgesel imtiyazlar ya da vergi imtiyazları karşılığında göçebe kabilelerden toplanan askerlerden oluşuyordu. Bu gruplar prenslikler üzerinde son derece büyük baskılar oluşturuyor ve pamuk ipliğine bağlı sadakatleri nedeniyle son derece tehlikeli oluyorlardı. Cezayir'deki Osmanlı yetkilileri de bu durumdan zarar görmüşlerdir.

Barbaros'un döneminde de şehir kesiminin kırsal kesim üzerinde otoritesi sözkonusu değildi. Bu yüzden vergi tahsilâtı, yarı askerî harekâtlar şeklinde gerçekleştiriliyor ve bu operasyonları XVI. yüzyılda Tunus ve Cezayir'de yerleşik olan Yeniçeri Ocağı yürütüyordu. Görüldüğü gibi bu dönemde tam anlamıyla bir devlet nosyonu yoktur ve bunun temelleri Hayrettin tarafından oturtulacak, bu durum da Mağrib'in Osmanlılaştırılmasına kendine has özellikler kazandıracaktır.

Mağrib Sünnî bir Müslüman bölgesi olmasına karşın dinî açıdan da özellikler gösteriyordu. Bu bölge yaşantısında din çok önemli bir yer teşkil ediyor ve "marabout" ya da "murabıt" denen kişilerin çevresinde toplanan Sufî hareketlerinin halk üzerinde büyük etkisi bulunuyordu. İspanyol ve Fransız tarihçilerince Berberî Kralıkları, Türk araştırmacıları tarafından Osmanlı Mağribi olarak adlandırılan bu döneme, Kuzey Afrikalı tarihçiler "murabıt krizi" adını veriyorlar. Bu dönem, Marinîlerin bölgeyi birleştirme çabalarının başarısızlığa uğradığı XV. yüzyıldan, Berberî hükümlerinin arasından, İstanbul'dan gelen emirler karşısında daha bağımsız bir politika izleyen yerel hanedanların çıktığı XVII. yüzyıla kadar uzanır.

Dinî anlamları bir yana bırakıldığında, murabıtlar vergilendirme konusunda görüşmeler yapan, kabileler arasındaki çekişmelerde hakemlik görevi üstlenen alternatif hükümetler gibi davranmaya başladılar. Kısaca ifade etmek gerekirse, Seyit Murat'ın, "Gazavat-ı Barbaros Hayrettin Paşa"sında açıkça ifade edildiği gibi siyasî otoriteyi ya tamamlıyorlar ya da onun yerini alıyorlardı.

Murabıt, "iyiyi yürütmek, kötülüğü ise yasaklamak" için çalışan bir karakterdi, başka bir deyişle kendisi iyi bir Müslüman olmakla yetinmeyip çevresinin de iyi Müslümanlarla dolmasını isteyen biriydi. Halk desteğini almak için kullandıkları en önemli ideolojik araçlardan biri cihad vaazlarıydı. Bu cihad ikiye ayrılıyordu: İçeride olan, yani iç mükemmelliğe ulaşmak için verilen savaş. Bu, onları yerel sultanları tahtından indiren tarafların lideri haline getiriyor ve böylelikle toplulukları istedikleri kişi ya da akıma yöneltebiliyorlardı. Diğer cihad ise dış cihad yani halkı inançsızlara özellikle de Portekizlilerin ve İspanyolların bölgedeki varlıklarına karşı yönelten kutsal savaş olarak ortaya çıkıyordu. Bu savaş, Ege Takımadaları korsanlarının Kuzey Afrika'ya yerleşmelerinden sonra denize de sıçrayacaktır. Belli dönemlerde Murabıtların halk üzerindeki etkileri artacak ve Faslı Sa'dîlere ya da Osmanlılara verdikleri destek Mağrib İslam alemi üzerindeki hükümlerlik haklarını meşru kılacaktır.

Mağrib siyasî hayatı üzerindeki etkileri, Barbaroslar döneminde Mağrib'in İspanyollarca işgalinin arttırdığı kötümser içerikli vaazlarla güçlendi. Bu hareketten yararlanan Barbaros kardeşler ise bu kişilerin karşısına, şehirlerine Hıristiyan gemilerinin gelmesini engelleyecek savaşçılar olarak çıktılar. Bunlar, Müslümanları yeniden bir altın çağa götürebilecek olan dönemin en büyük otoritesi İstanbul'daki Sultanın temsilcileriydiler ve denizden elde ettikleri ganimetlerle Kuzey Afrika şehirlerine kaybettikleri şâşâyı geri getirebilirlerdi.

Osmanlıların Batı Akdeniz'e ilk yaklaşımları Granada Savaşı döneminde olmuştur. Bu yaklaşımın nedeni ise Sultan Beyazıt'ın Nasırî Müslümanlarının gelecekları hakkında duyduğu endişedir. Bu endişeleri taşıyan bir diğer makam ise Mısır'daki Memlûklü Sultanıdır. Katolik Krallar bu Sultana bir kaç kez elçiler yollayarak İspanyol kökenli bu son Müslümanlara destek olmamasını istediler. Kemal Reis'in 1495 yılındaki uzun seferi ise Batı Akdeniz kıyılarını iyice tanımaya ve Mağrib yetkilileriyle temaslar kurmaya yönelikti. Daha sonraları Turgut Reis'in yerleşeceği Cerbe Adası, Bona ve Barbaros kardeşlerin en büyük sıkıntılarından biri olacak, Oruç

Reis'in İspanyollarla çarpışırken kolunu kaybedeceği ve korsanlık faaliyetlerinin yoğunlaşacağı Becaye gibi üs-limanların keşfi Kemal Reis tarafından gerçekleştirilmiş olmalıdır.

Kuzey Afrika ile olan bu ilk temaslarında Osmanlı denizcileri murabıtların desteğini almışlardır. Bunların arasında özellikle, İspanyol saldırılarına karşı sihirli güçleri olduğuna halk arasında inanılan Sayyid-i Muhammed Al-Tuwalli yer alır ve bu maceracı denizcileri korur.

Barbaros kardeşlerin Cezayir'e yerleştikleri 1516 yılına kadar Mağrib, İspanyol güçleri karşısında boyun eğmekteydi. Öte yandan yukarıda sözü edilen anarşi ve ayrılık hareketleri de Avrupalı güçlerin teknik üstünlüklerine yardımcı oluyordu. Seyyid Murat'ın "El Gazavat-ı Barbaros Hayrettin Paşa" eserinde anlattığı üzere; Mağribliler kılıç ve mızraklar kullanıyorlar, ancak barutlu silahları ve topu tanımıyorlardı. İyi süvarilerdi ancak yalnızca kazanabileceklerini gördüklerinde savaşa devam ediyorlardı, modern savaş teknikleriyle eğitim yapmadıklarından disiplinleri yok denecek kadar azdı. Fernand Braudel'in ifade etmiş olduğu gibi; Osmanlıların ve İspanyolların teknik üstünlükleri Cezayir, Tunus ve Fas'ın deniz kıyısındaki düzlüklerinin hızla ele geçirilmesinde belirleyici unsur olmuştur.

Daha önce bahsettiklerimizin dışında Ege Takımadaları denizcilerinin batı Akdenize yönelimlerini açıklayan iki etken daha vardır. Bunlardan birincisi doğrudan Portekizlilerin Atlantiğe çıkışıyla ilgilidir. Lizbon'a bağlı gemiler Hindistan'a varışlarıyla birlikte en önemli baharat nakliyecileri haline geldiler. Bu durum kıtanın içlerinden kervanlarla İskenderiye'ye getirilen malları taşımak için Venedik filolarının İskenderiye'ye yönelik seferlerini durdurdu ve Memlûklülerin ekonomik çöküşüne yol açtı. Ticarî trafiğin azalması ise korsan saldırılarının sonuçsuz kalmasına yol açtı ve böylelikle korsanlar faaliyetleri için yeni alanlar aramaya yöneldiler.

İkinci etken ise doğrudan Osmanlı İmparatorluğunun tarihiyle ilgilidir. Seyyid Murat'ın verdiği bilgiye göre Oruç Barbaros, ileride tahta çıkacak olan Yavuz Sultan Selim'in kardeşlerinden, Sultan Korkut'un, Ege ve Adriyatik'te faaliyet gösteren kuvvetlerinde gö-

rev yapıyordu. Yavuz Sultan Selim Padişah olduğunda ise Sultanın kendisine karşı yapabileceği misilleme hareketlerinden çekinerek İstanbul'dan yola çıkan deniz güçlerinin etkisi altındaki denizlerden çekilme kararı aldı. Barbarosların büyüğünün yöneldiği bu bölge, o dönemde Bâb-ı Âlî'deki yeni Sultanın henüz göz dikmediği bir bölgeydi.

Günümüz tarih bilimi içinde Oruç Reis'e hakettiği ilgi gösterilmemiştir. Erken ölümü, Padişaha boyun eğip, ondan Becaye'nin fetih için iki kadirge alana dek vatansız biri gibi davranması, kendi talihini şekillendiren bir kişi gibi görünmesine yol açmış ve şahsiyetinin hakettiği ayrıntılı incelemelere konu olamamıştır.

Gösterdiği çaba ve hırsıyla Mağrib'in Osmanlılaştırılmasında en çok emeği geçen kişi olan Oruç Reis, korsan sıfatıyla yetinmeyip, Kuzey Afrika topraklarını birleştirerek bir prens olma niyetindedir. Korsan gibi davrandığı tek dönem, Tunus Sultanı Hafsî Muhammed ile anlaşıp, yağma gelirlerinin bir kısmını ona bırakarak ve Tunus bayraklı gemilere saldırmama sözü vererek Tunus'a ait bir limanı kullanma izni aldığı bir dönemdir. Padişahın emrine girdikten sonra ise Tunus Sultanı Hafsî'nin himayesinden çıkacak ve fetih hareketlerine başlayacaktır.

A. Tenenti'nin kaydettiği gibi; Oruç Reis öncesinde Batı Akdenizdeki korsanlık faaliyetleri Hıristiyan gemilerince yapılmaktaydı ve hedefleri genellikle Müslüman gemilerden oluşuyordu. Oruç Reis bu durumu değiştirdi ve bu faaliyetlerin yarattığı zararları dengelemeyi başardı. Yıllar sonra Barbaros Hayrettin Preveze'de Andrea Dorya'yı yendikten sonra bölgedeki korsanlık faaliyetleri hemen hemen tümüyle Osmanlıların ya da, daha somut bir ifadeyle Berberîlerin eline geçecek ve hedefleri Habsburg çıkarları ve toprakları olacaktır.

1515 yılında Yavuz Sultan Selim'le arasını düzeltmeyi başaran Oruç Reis, Mağrib topraklarını birleştirebilmek için bir güç merkezi oluşturmak niyetindedir. Becaye'nin fethi, ülkenin iç kısımlarına yönelebilmek için ilk adım niteliğindedir. Oruç Reis, İspanyolların koruduğu surlarda yenilgiye uğrar ancak bu dönemde Cezayir Hü-

kûmdarı ondan yardım ister. Cezayir Hükûmdarı, hükûmdarlık alanı bu küçük şehrin sınırlarında geçerli olan basit bir derebeyidir. Selim Al Tallibî isimli bu bey Katolik Kral Fernando'ya ödemesi gereken vergilerden kurtulmak amacıyla doğunun ünlü denizcilerini yardımına çağırır. Şehir limanının tam karşısındaki küçük adada yerleşik İspanyol birliği, onu vergiler konusunda zorlamaktadır.

Makiavelli'nin Prens adlı eserinde anlatılanlara benzer şekilde bu derebeyinin öldürülmesi ve Oruç Reis'in kâfirlere karşı cihadı engellediği iddiasıyla bu cinayeti meşru kılması yeni bir devletin kurulması için ilk adımı teşkil eder.

Oruç'un bu hareketleri Aragón Kralı Fernando'nun ölümüyle aynı döneme rastlarlar. Bu nedenle Mağrib yetkilileri kendilerini İspanyol tahtına vergi ödemekten kurtulmuş saymaktadırlar. Barbarosların ilki, Mağribliler için İspanyollarla imzalamış oldukları ticarî ve iktisadî yaptırımlardan kurtulmak açısından onları destekleyecek bir güç odağıdır. İspanyol askerlerinin bölgede uyguladıkları aşırı kontrol, para, tahıl ve buğday konusundaki açgözlü tutumları ve çevredeki yerleşim birimlerinde sık sık uygulanan aşırı baskı onların bölgedeki varlığına karşı oluşan bu tepkiye yol açmıştı. Genelde hakim olan mutsuzluk havası Oruç Reis tarafından çok güzel kullanıldı. Ünlü denizci, Gazi olmasını da kullanarak bölgedeki din odaklarını kendi tarafına çekti ve böylelikle Barbaros efsanesi Afrika'da yayılmaya başladı.

Cezayir'i ele geçirdikten sonra Oruç Reis, güçlerini Cezayir'in karşısındaki küçük adada yerleşmiş olan İspanyollara karşı kullanmak yerine, Kuzey Afrika Müslümanlarının birleştirilmesine uğraştı. Tlemsen'de, Zeynî sülalesi arasındaki hükümdarlık çekişmelerini bahane ederek -ki bu çekişmeler Kuzey Afrika'da oldukça yaygındı- doğrudan bunların üzerine gitti. III. Ebu Hammu'nun sürgüne yollanması Vahran ve Mazalquivir'deki İspanyollara yüksek vergiler ödemek istemeyen Tlemsen tüccarları ve Oruç Reis'i yeni halifenin temsilcisi olarak gören murabıtlar tarafından sevinçle karşılandı. Oruç Reis bütün bölgeyi birleştirerek Cezayir merkezli bir devlet kurmaya çalışmaktadır. Hayrettin ise yeni kıyıları fethet-

mek ve Akdenizde korsanlık faaliyetlerine devam etmek niyetindedir.

Sultan Selim'in Mısır'ı fethi, Tlemsen üzerine yapılan seferle aynı döneme rastlar. Bu durum Akdeniz'in karşı kıyısının birleşme yolunda olmasından çekinen İspanyol hanedanında endişe yaratır ve Tlemsen'i kurtararak Tlemsen hükûmdarını yeniden tahtına geçirmeye çalışırlar. Bölgede Osmanlı varlığından memnun olmayan kırsal grupların ve eski Sultanın taraftarlarının desteklediği İspanyollar büyük bir sefer düzenleyerek Tlemsen'i geri alırlar. Oruç ve adamları Cezayir'e kaçmaya çalışırken öldürülürler.

Her ne kadar 1516 yılında İspanyollar Barbarosları Cezayir'den atmak için bir deniz seferi düzenlemişlerse de hava koşullarının kötü gitmesi, kumandanlarının yeterli hazırlığının bulunmaması ve kuvvetlerinin organizasyonunun kötü olması nedeniyle, sefer başarısızlığa uğramıştı. Tlemsen kentinin geri alınışı Ege kökenli korsanların Mağrib'de ilerleyişini durdurmaya yönelik ilk ciddi harekâttir.

Bu dönemden sonra Ege Takımadaları korsanlarının komutanı Hayreddin olacaktır. Barbaros Hayreddin yaşamının kardeşininki gibi son bulmaması ve bölgedeki varlığının sağlamlaşması için fethettiği tüm bölgeleri İmparatorluğa katmaktan başka çare bulamaz.

Bu davranışın nedenleri arasında Vahran ve Mazalquivir'de yerleşmiş olan İspanyol askerlerinden duyulan korkunun yanında Arap ve Berberî Mağribliler arasındaki iç çatışmaların da rolü vardır. Barbaros kardeşlerin etrafındaki mitolojik öğeler her ne kadar onları V. Carlos'un donanmasına karşı savaştan kişiler olarak gösterse de efsanevî unsurlardan arındırıldığında, Kanunî'nin donanmasının başına geçmeden önce yaptıkları büyük askeri harekâtların Mağribli Müslümanlara karşı yapıldıklarını görmekteyiz. Barbaros Hayreddin'in yardım istemesinin nedeni ise 1519'dakine benzer bir İspanyol donanmasının, korsanların fetihlerinin intikamını almak niyetinde olan Hugo de Moncada ve Diego de Vera kumandasında ona karşı yollanması endişesiydi.

En büyük tehlike ise Cezayir'in içinde bulunduğu belirsizlikti. Bu tehlikeyi, şehirlerinde Türklerin varlığına karşı çıkan Cezayirli muhalifler oluşturuyorlardı. Bu ifademizi doğrulamak için şehirde yerleşik Yeniçerilerin Barbaros'a, oğluna ve tayfalarına Hıristiyanlara karşı verdikleri savaşta hiç yardım etmedikleri gösterilebilir; Yeniçeriler, Tunus Kralı Hafsî ve büyük kabile, şehri ele geçirmesinler diye onları kontrol altında tutmaya çalışıyorlardı. Bizzat Hayreddin'in kendisi de aynen ağabeyinin yaptığı gibi Cezayir'in karşısındaki kayalığın üzerinde yerleşik İspanyolları uzunca bir süre unutmak zorunda kalır ve bunun yerine Mağribliler arasında varlığını sağlamlaştırmaya çalışır. Ancak ve ancak şehirde kendisini emniyette hissettiğinde ve donanması yeterli olduğunda bu kaleyi tahrip ederek gemileri için güvenli bir liman inşa eder. Bu döneme kadar korsanlık faaliyetleri, ahalisinin çoğu İspanya kökenli Müslümanlardan oluşan yakındaki Şirşel Limanından yürütülüyordu.

1520 ile 1529 yılları arasında V. Carlos ve Muhteşem Süleyman, Mağrib konusunu bir kenara bırakmak zorunda kaldılar ve İmparatorluğun bu kısmının idaresi Barbaros Hayreddin'e kaldı. V. Carlos bu dönemde İtalya'nın kontrolü için I. Fransis ile, Almanya'da Protestanlarla ve Castilla ve Valencia'da ise iç isyanlarla uğraştı. Süleyman ise aynı dönemde Tuna sınırlarını sağlamlaştırmaya uğraştı, Rodos'u alarak Ege'deki seyrüseferi teminat altına aldı ve İranlılara karşı doğu sınırını korumaya çalıştı. Cezayirliilerin Mağrib'in iç kısımlarını fethetmeye yetecek orduları yoktu. Bu nedenle Barbaros, yeni fetihlerle kıyı kesimlerini teminat altına almayı çalıştı. Ancak İstanbul'un kararlı ve doğrudan desteğinden yoksun olduğundan Mağrib'deki durumu bir hayli zayıflamıştı. Tunuslu Hafsî, Kabiliye Sultanıyla birleşerek Barbaros'u şehirden attı. Bu olay da Bab-ı Âlînin tebası olmasına karşın Barbaros'un durumundaki belirsizliği açıkça göstermektedir.

Bartolome Benassar, 1993 yılında Paris'de yayınladığı "Allahın Hristiyanları, Dönmelerin Soluk Kesen Öyküsü" adlı kitabında Cezayir'in bu dönemine, Endülüs izlerinin vurulduğu dönem adını vermektedir. Bu dönemde Endülüslüler, Barbaros'un Cezayir kıyılarında yayılmasında, Tlemsen'deki İspanyol kalesinin imhasında ve

Cezayir şehrinin geri alınmasında ona en önemli desteği veren grup olmuşlardır.

1519 ile 1532 yılları arasında Barbaros'un ilerlemesine karşı İspanyol tepkisi ortaya çıkar. Bu dönemde İstanbul da, Hayrettin tarafından kumanda edilen korsanların önemini kavrar. İspanyol tepkisi doğrusu çok sınırlı ve hayli önemsiz kalır, böylelikle Tlemsen sınırları aşılmamak kaydıyla Osmanlıların Mağrib'i işgali kabul edilmiş olur. Tek koşul, Tlemsen şehrinin aşılmaması, diğer bir deyişle Fas'ın bağımsız bir sultanlık olarak yaşamasına müsaade edilmesidir. A. Hees'in harikulade kitabı "Forgotten Frontier"de bahsettiği üzere; Mağrib'in fethi doğrudan Osmanlı İmparatorluğu kuvvetlerince değil, bir grup maceraperest denizci tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu da İmparatorun onların pek de ciddiye alınmaması gerektiğini düşünmesine yol açmıştır. Ancak Tunus şehrini fethettiklerinde ve İtalya'daki İspanyol varlığını, dolayısıyla da Mesina Boğazından işleyen ticarî trafiği tehdit ettiklerinde V. Carlos şahsen onlarla uğraşma gereği duyar.

V. Carlos yürütmekte olduğu Avrupa siyaseti sebebiyle Akdeniz meselelerini gözardı etmişti. Tepki vermeye çalıştığında ise artık çok geç olmuştu. Öte yandan İmparatorun Afrika politikası da bu dönemde İspanya'nın siyasetinin Avrupaya yönelik olduğunu ve Kralın Aragon ve Kastilya'daki isteklere dahî kulak vermediğini göstermektedir.

Her şeye karşın İspanyolların da Osmanlıların da bölgeyi ele geçirmek için benzer şekilde davrandıklarını görürüz. Her iki taraf da deniz savaşlarındaki hünerlerinden yararlanmaya çalışmışlar, Mağribliler üzerindeki ateşli silah üstünlüklerini kullanmaya çalışmışlar ve gerek Hıristiyanlar gerekse Müslümanlar üzerinde dîni savaş unsurunu kullanmışlardır. Öte yandan Muvahhidin sonrası bir anarşi döneminden geçmekte olan Mağrib'de düzeni sağlayabilmek için kuvvetli bir merkezi otorite kullanmışlardır. XVI. yüzyılın ilk yıllarında hem İspanyollar hem de Takımadalar korsanları benzer davranış özellikleri göstermişler, güç odakları ve savunma hatları oluşturmaktan başka bir şey düşünmeden, önlerine gelen her şeyi

yakıp yıkmışlardır. Yerli halkı, derebeylik sistemiyle ve sayıca az ama askerî teknik açıdan, güçsüz ve düzensiz düşmana karşı üstünlükleriyle dikkat çeken kuvvetleriyle etkisiz hale getirmişlerdir. Ne İspanyolların ne de Osmanlıların bu dönemde Fas'ın Atlantik kıyılarında yer alan Portekizliler örneğinde olduğu gibi bölgedeki ticareti hedefleyen sosyal bir sınıfa sahip değillerdi. Portekizliler bu nedenle varlıklarını kıyı şeridindeki bir takım noktalarla sınırlı tutmuşlar ve hakimiyetleri fiiliyattan çok teoride varolmuştur. Yapılan harekâtın süreklilik arz etmemesi ve yayılacak yeni bölgelerin ortaya çıkması bölgedeki İspanyol politikasının kısa sürede çökmesine yol açmıştır.

Buna karşın Hayreddin ise Beylerbeylerince uygulanacak olan bir takım temel emir-nâmeler ortaya çıkarmış ve bunlara daha sonraları Osmanlıların işgal metodları eklenmiştir. Barbaros Hayreddin sonrası dönemde ise bu uygulamalar değişmiştir, bu da Osmanlıların Cezayir'deki uzun idaresinin anahtarı olmuştur. Osmanlılar fethettikleri bölgelere komşu olan topraklara hükmetmeye çalışmak yerine oralarındaki hakim hanedanları çökerterek yerlerine Osmanlı yetkilileri yerleştirmeye çalışmışlardır. Nitekim Tunus'ta bu sistem uygulanmıştır. Ana hatlarıyla Halil İnalçık'ın araştırmalarıyla açıklanan bu hakimiyet sistemi, İspanyollar tarafından Afrika'da hiç uygulanmamıştı. Bu nedenle bugün Cezayir ve Fas toprakları üzerinde yer alan, çevresi surlarla çevrili tüm İspanyol şehirleri her zaman kaybedilme tehdidi altında yaşamışlardır. Bekleneceği üzere XVI. ve XVII. yüzyıllar boyunca Cezayir'deki İspanyol kaleleri bir bir düşmüş, uluslararası prestij açısından sadece Vahran'ın elde tutulmasına çalışılmıştır. Fas'daki şehirler ise Sa'dî ve Alawî Hanedanlarının Osmanlılardan daha güçsüz olmaları nedeniyle bu gidişattan kurtulabilmişlerdir.

Dönemin batılı tarihçileri kısa süre içinde Cezayir Beylerbeyini Kral adıyla anmaya başlayacaklardır. Burasının Osmanlı toprağı olduğunun kabul edilmesine karşın bölgenin yeniçerilerinkine benzemeyen ve korsanlığı da içine alan değişik bir savaş tarzı benimsemesi buna yol açmıştır. Öte yandan Osmanlı İmparatorluğunun merkezi otoritesinden farklı bir yönetim şekli de yörede göze çar-

par. Türk idaresi altındaki Cezayir, küçük ve önemsiz bir şehirken, zengin, kozmopolit ve sürekli hareket halinde bir merkeze dönüşmüştür. Diego de Haedo, burayı Akdeniz'in Hindistan'ı ve Peru'su olarak nitelendirmektedir. Şehirde Türkler, Endülüslüler, Müslüman İspanyollar, Yahudiler ve tüm Avrupadan gelen Hıristiyan dönmeler yaşıyorlardı ve bu son grup XVI. yüzyıl boyunca nüfus açısından çoğunluğu elinde tutuyordu. Öte yandan esirler, yerli Araplar ve Berberîler de tabi ki nüfusta yer alıyorlardı. Resmî dil Osmanlı Türkçesiydi. Ancak bu durumu Miguel de Cervantes şöyle anlatır: "Tüm Berberî ülkesinde ve hatta İstanbul'da dahî esirler ve Araplar ne İspanyolca ne Arapça ne de bir başka dil olan fakat bunların tümünün karışımı olan bir dil konuşurlar." Bu şehrin en önemli gelir kaynağı, Osmanlıların yerel sanayii geliştirecek ve zirai üretimi destekleyecek çalışmalar yapmalarına karşın halen korsanlık. Bu ticarî gelişmeden Bâb-ı Âlînin Batıdaki müttefiki olan Valois Fransa'sı yararlanacak ve 1560'dan itibaren bölgede ticarî konsolosluklar kuracaktır.

XVI. yüzyıl Cezayir toplumunun oluşumunda bu bölgeye yerleşenlerin "mütevazı" ve "halkçı" kökenleri belirleyici rol oynar. Güç odaklarının önemli kısmını ellerinde tutan, zengin seçkin aileler, gerek ticarî faaliyetleri, gerekse korsanlık faaliyetlerini idare ediyorlardı. Bu kesim, yeni bir kentsoylu kesim olarak ortaya çıkmıştı ve aralarında akrabalık bağları da bulunuyordu. Örneğin Turgut Reis ile Barbaros'un oğlu Hasan Paşa, evlatlarının evlilik bağıyla dünür olmuşlardı. Barbaros kardeşlerin Cezayir'i tam anlamıyla bir sınır toplumdurdu. Yoğun bir hoşgörü ortamının hüküm sürdüğü bölgede talihin yardımıyla sosyal basamaklar hızla çıkılabiliyordu. Tüm bu unsurlar bu toprakları gerek Hıristiyan gerekse Müslüman maceracılar için çekici bir bölge haline getiriyordu.

Cezayir'in siyasî teşkilatı, Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer bölgelerindeki teşkilatlanmayı esas alırsa da; bölge burada gerek ticarî gerek askerî çerçevede gelişen faaliyetlerin türü ve idarî olarak bağlı oldukları İstanbul'a karşı sahip oldukları geniş özerklikle, Barbaroslar döneminden itibaren özel bir rejime sahip olmuştur. Daha

önce de bahsedildiği üzere Cezayir'de yaşanan Osmanlı dönemi, Mağrib ve Batı Avrupa tarih bilimi ekollerinde çok farklı olarak analiz edilmiştir [Monlou, Berberî Krallıklarını "korsan cumhuriyetler" olarak niteler. Bu da, tüm bir bölgeyi, başkentinin ve önemli şehirlerinin ticarî ve askerî faaliyetleriyle özdeşleştirmek anlamına gelir]. Mağrib'in Osmanlılaşması konusundaki tartışmaların bir benzeri de Akdeniz'in karşı kıyısındaki Avrupa devletlerinin oluşumları konusunda çıkmaktadır. Bu yorumlarda Osmanlı dönemi ve Fransız sömürgeciliği, Ortaçağ hanedanları ile çağdaş Cumhuriyetler arasında bir geçiş dönemi olarak ele alınmaktadır. Bu coğrafi alan üzerinde çalışan klasik tarihçilerden biri olan Charles Julien, bu görüşün altını şöyle çizmektedir: "Mağrib Hanedanlarının yabancı oldukları politik kavramlara, Avrupalılarla sürdürdükleri ilişkiler nedeniyle yakın olan Türkler, Berberî Devletlerinin ortaya çıkışlarında etkili olmuşlardır. Türklerin gelişine dek memnuniyetle kullandıkları limit kavramının yerini sınır anlayışına bırakması, XVI. yüzyılda Cezayir, Tunus ve Fas arasında kullanılmaya başlanan ayırımın çıkış noktasını teşkil etmiştir." Julien'e göre Hayreddin, Cezayir Türklerinin arasındaki adıyla, "Cezayirli Devleti"ni kurmuştu. Askerî kökenli bu teşkilat hiç değişikliğe uğramadan varlığını Fransız işgaline dek sürdürecektir.

İtalyan tarihçi Ciro Manca'ya göre Hayreddin Mağrib'e "kendine has, askerî işgalle başlayan ve askerî ve idarî bir kontrol mekanizmasıyla süren" siyasî ve adlî bir teşkilat götürmüştür. Halk açısından ve ekonomik boyutuyla incelendiğinde ise; Manca, "yapılanın, bir grup Müslümanın diğer bir grup Müslüman üzerinde iskân ve ekonominin birlikte uygulandığı bir sömürge sistemi uygulaması olduğunu" söyler.

Her iki yazar da değişik dayanak noktaları ve fikirleri olmasına karşın; Barbaros'un ortaya koyduğu sistemin, Padişahın Barbaros'a yolladığı Yeniçeri Ocağına dayandığında birleşirler. Ekonomik açıdan önde gelenlerle, reisler ve gemi sahiplerinin oluşturduğu bir "reisler fırkası", tüm bunların başında ise Divanı yöneten İstanbul'dan atanan bir Beylerbeyi bulunuyordu. Cezayir şehrinin sahip

olduğu büyük özerklik, Avrupa tarihçilerinin Osmanlının bu eyaletini, Osmanlıya bağlı olmasına karşın neredeyse bağımsız gibi algılamalarına yol açmıştır. Beylerbeyinin Hıristiyan hükümdarlarına hitapları da bu fikri desteklemektedir: Hasan Paşa, Venedik Prensesine şöyle yazar: "Biz, Hasan Ağa ve Cezayir Krallığı olan bu şehrin Yeniçeri erkânı, mecliste toplandık..."

Döneme ait metinlerde, Cezayir yetkililerine çok değişik hitaplar göze çarpar. Osmanlıların müttefiki olan Fransızlar, Hasan Paşa'ya Fransa'da Cezayir Kralı olarak hitap ederken İstanbul'da "sancak" sözcüğüyle, diğer bir deyişle Cezayir Valisi şeklinde hitap ediyorlardı¹.

XVI. ve XVII. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu tarihinin yeterince tanınmaması ve bu eyaletler hakkında yeterli araştırmaların bulunmaması, gerek Mağrib ülkelerinde, gerekse Avrupada tarihçilerin çok riskli saptamalar yapmalarına yol açmıştır. Evet, bu sınır bölgesi çok kendine has bir şekilde gelişmiştir, bu gelişme Tunus, Cezayir ve Trablus arasında da büyük farklılıklar gösterir, ancak; Oruç Reis'in fethettiği topraklara sürekli olarak Anadolu kökenli askerlerin gelişi, tüm bölgeye ta Fransız işgaline dek apaçık bir Osmanlı kimliği kazandırmıştır. Barbarosların ve ilk Beylerbeylerinin Cezayir'yle XVII. yüzyılın ikinci yarısındaki, korsanlığın giderek gözden düştüğü Cezayir arasındaki en temel fark, bölgenin daha durağan bir hal almasıdır. Yerli halk ile Osmanlıların evliliklerinden doğan kuloğullarıyla, yöre halkının üzerinde idareci konumunda bulunan bir Osmanlı azınlığı kök salmış, bu durum ise iç karışıklıklara yol açmıştır.

Mağrib'in Osmanlılaştırılmasının sonucu, Batı Avrupadakileri çok andıran modern bir devletin oluşmasıdır. Her ne kadar XVI. yüzyıl düşünürleri bu durumun daha kaba, daha halkçı ve daha demokrat yönlerine dikkat etmişlerse de, Fransa'da, Almanya'da ya da İspanya'da kullanılan katı kuralları göremeyerek bu durumu kendi dünyalarının bir karikatürü gibi algılamış ve aşağılamışlardır.

---

1. François de Noailles, D'Acqs Piskoposu.

Bab-ı Âlî'nin askerlerinden ve inançsızlara karşı cihadı uygulayan denizcilerden oluşan Cezayir'in iç yapısı hiç de Rönesans Avrupasındaki bir eyaleti andırmıyor, daha ziyade bir Halk Cumhuriyetini çağrıştırıyordu. Bu devirde Cezayir ile İstanbul arasını katetmek için seksen günden fazla deniz yolculuğu yapıyordu. Bu uzun yolculuğa korsanların, düşman savaş gemilerinin saldırı tehlikesini de ekleyerek düşünmek gerekir. Cezayir'in İstanbul'dan uzaklığı ve buralarda verilen savaşın türü, bu bölgelerin neredeyse tamamıyla özerk bölgeler olmasını gerektiriyordu. Ancak Sultanın yüksek iradesi hiç bir zaman gözardı edilmiyordu. Bu dönem Uluç Ali'nin öldüğü 1580 yılına kadar böylece sürdü. Bundan sonra Beylerbeyi ünvanı kaldırıldı ve bu durumda Berberî Hükûmranlıklarını başka bir şekilde tanımlama ihtiyacı ortaya çıktı.

Barbaros ağabey-kardeşler ve ilk Cezayir Beylerbeyleri, Makiavelli'nin Prens anlatımında tanımlanan yeni prensler şeklinde algılanabilirler. Barbaros kardeşlerin hareketleri kronolojik olarak Floransalı yazarın, yapıtlarını oluşturduğu döneme denk düşer. Bu iki adam, Makiavelli'nin yeni prens modelini oluştururken, Aragon Kralı Fernando'nun da egemenliğini tehdit etmektedirler. Mütevazı bir geçmişe sahip olmalarına ve yetersiz eğitimlerine karşın, dönemin Avrupadaki en önemli şahsiyetleriyle eşit muamele görürler. Doğrudan Bizans İmparatorlarının akrabası olan Adrea Doria, Sultan Süleyman'ın emrinden çıkıp V. Carlos'un tarafına geçmesi için Barbaros ile yürüttüğü gizli görüşmelerde ona Kral şeklinde hitab etmektedir. İspanyol ve İtalyan kaynaklarında Cezayir valilerine müthiş kahramanlar gözüyle bakılmakta ve Osmanlılar arasında Sultaninkine ya da Sadrazaminkine eşdeğer bir mertebeye konulmaktadırlar. Bir örnek vermek gerekirse Paulo Giovio onları "büyük adamlar" olarak niteler ve onlardan Cezayir Kralları diye söz eder. Kuzey Afrika'da esaret altında bulunan Hıristiyanların anlatıldığı kaynaklarda "tiran" sözcüğüyle nitelendirilmeleri bile onların bir bölgenin hakimleri olduklarının kabullenilmesinden başka bir şey değildir.

Barbaros'ların yaşamı, Yeniçağda Akdeniz'de geçen serüven romanlarının en önemlilerindedir. Kendilerininkinden çok daha

büyük donanmalara ve ordulara karşı kazandıkları inanılmaz zaferlerde Doğunun denizcilerinin, Batılılara karşı üstünlüğü görülür. Yine de ağırlıklı olarak gösterilen kişisel çabayı, talihin oynadığı rolü, fertlerin değerlerini ve şahsî çıkarların üzerinde tutulan devlet çıkarlarını, unutmamak ve mutlaka gözönünde bulundurmak gerekir.

Jacob Burkhardt, Rönesansın mükemmel adamını Makiavelli ise Prens'i anlatırken bu kişilik özelliklerininin tümünü kullanmışlardı. "Gazavat-ı Barbaros Hayrettin Paşa" adlı yapıtı ve bu şahsiyetler hakkında İtalya ve İspanya'da yazılan biyografileri incelediğimizde, onların yaşamları anlatılırken de aynı sözcüklerin kullanıldığını görürüz. Bunca benzerliğin üzerine bu denizcileri Avrupa Rönesansının öncüleri olarak ilan etmek sanırım haklı bir davranış olacaktır. Onlar, kişisel çabaları ve zekâlarıyla bir devlet yaratmışlardır.